

Cywilizacja Majów - Majowie

Historia Jukatanu od dziesiątków lat budzi duże zainteresowanie i fascynuje zarówno naukowców, jak i amatorów historii. Wydaje się jednak, iż region ten kryje w sobie o wiele więcej tajemnic oprócz tych – całkiem licznych - które dotychczas zostały wyjaśnione. Jednak na szczęście udaje nam się poznać coraz więcej z życia starożytnych mieszkańców tego regionu - z życia cywilizacji, które tam wzrastały i upadały, rodziły się i umierały. Nierzadko w niewyjaśnionych okolicznościach, jak choćby w przypadku cywilizacji Majów.

Początki majańskiego osadnictwa na tym terenie sięgają prawdopodobnie już XXX wieku p.n.e., jednak trudno nazwać to - mniej lub bardziej zaawansowaną - cywilizacją. Była to raczej prymitywna, początkowa forma kształtującego się ludu, który swą kulturę i sztukę wzorował niejednokrotnie na Olmekach, po upadku których rozwinęli się Majowie.

Cywilizacja Majów nie zbudowała jednego unitarnego państwa. Opierała się ona na wielu państwach-miastach, spośród których dominującą rolę odgrywało miasto stołeczne, skupiało wokół siebie pobliskie wioski i - ewentualnie - mniejsze ośrodki miejskie. Powiązania między poszczególnymi państewkami były dość luźne i opierały się głównie na zawieraniu sojuszniczych związków małżeńskich oraz na poddaństwie lennym słabszych władców względem silniejszych. Jeśli wybuchały wojny, toczono je głównie w celu osadzenia na miejscowym tronie nowej dynastii, a nie w celu podboju i objęcia władzy przez jednego tylko króla. Nierzadko celem wypraw wojennych była także chęć pozyskania jeńców, którzy mieliby później posłużyć jako ofiary składane bogom. Jeśli jednak Majowie decydowali się na prowadzenie działań wojskowych, nie miały one takiej skali jak – na przykład – te prowadzone w Europie.

W skład wojsk państw-miast wchodziło co najwyżej kilkuset wojowników, a gęste egzotyczne lasy uniemożliwiały wprowadzanie w życie skomplikowanych manewrów taktycznych. Wojna opierała się głównie na umiejętnościach pojedynczych wojowników, a nie na talencie dowódcy. W związku z tym wojny majańskie opierały się na

mnożności pomniejszych potyczek prowadzonych między poszczególnymi wojownikami. Nierzadko stosowano także różnego rodzaju zasadzki, które miały zniechęcić wrogów do wkraczania na tereny innego państwa-miasta. Podstawowym elementem uzbrojenia majańskiego wojownika były drewniane maczety z ostrymi kawałkami obsydianu, ale także włócznie z grotami z krzemienia, topory, maczugi i wreszcie sztylety. Znana była im także broń miotająca taka jak łuk, dmuchawki, czy proce. Do obrony stosowano proste pancerze wykonane ze skór dzikich zwierząt, na przykład – tapira.

W społeczeństwie majańskim rysował się wyraźny podział na klasy społeczne, w którym dominującą rolę odgrywali władcy, a tuż za nimi - arystokracja. Na najniższym szczeblu stratyfikacji społecznej stał lud. Królowie Majów wywodzili się z arystokracji, podobnie zresztą jak wyżsi dowódcy wojskowi, i początkowo sprawowali oni w państwie nie tylko funkcje polityczne, ale i religijne – przynajmniej do czasu, kiedy nie wytworzyła się osobna kasta kapłanów. Ci ostatni pojawili się prawdopodobnie dopiero pod wpływem cywilizacji Tolteków i dzielili się na wyższy kler, proroków i ofiarników. Każda z tych grup sprawowała ściśle określone w obrzędkach religijnych (np. ofiarnicy trzymali ofiarę za ręce i nogi, podczas gdy główny kapłan zajmował się wyrywaniem wciąż bijącego serca).

Najliczniejszą grupą byli oczywiście chłopcy, choć nie stanowili oni kasty o najgorszym położeniu. Tuż za nimi plasowali się nieliczni niewolnicy, którzy pełnili w państwie podrzędną rolę.

Warto zauważyć, iż w społeczeństwie majańskim istniały także dobrze rozwinięte i wyspecjalizowane grupy artystów i rzemieślników, kupców, a także kasta wyspecjalizowanych skrybów, na których czele stał naczelny kronikarz. Ważną funkcję w majańskim państwie-mieście sprawowali również królewscy wasale, którzy zarządzali podległymi władcy mniejszymi ośrodkami.

Przyglądając się gospodarce cywilizacji Majów nietrudno zauważyć, iż jej podstawą było przede wszystkim rolnictwo opierające się na uzyskiwaniu ziem pod uprawę metodą wypaleniskową. Systemy irygacyjne stosowano bardzo rzadko. Głównymi produktami

generowanymi przez majańskich rolników były: kukurydza, fasola, papryka chilli, papaja, awokado oraz dynia. Dużą popularnością cieszyła się hodowla indyków oraz psów, także w celach spożywczych. Zajmowano się również hodowlą niektórych gatunków pszczół. Innymi sposobami stosowanymi przez Majów w celu uzyskania pożywienia były również: łowiectwo, rybołówstwo, a także zbieractwo.

Istotną gałąź gospodarki Majów stanowił również handel pomiędzy państwami-miastami. Dzięki niemu istniała możliwość zaopatrzenia miast w trudno dostępne dla produkty, w które obfitowały inne regiony. Głównym towarem obrotowym była sól, miedź, złoto, a także bazalt i granit, a z czasem także - jadeit oraz, istotne w majańskich rytuałach, kolce płaszczek i ptasie pióra. Warto zauważyć, iż handel ten odbywał się zarówno drogą lądową, jak i morską.

We wspomnianym rozproszeniu, będącym efektem struktury państw-miast, cywilizacja Majów trwała aż do swojego upadu, który nastąpił około IX-X wieku n.e. Trudno dziś określić, co go wywołało, gdyż brak jednoznacznych dowodów w tej kwestii. Jednak zauważa się, że już w okolicach VIII wieku Majowie zaprzestali wznoszenia budowli ceremonialnych i administracyjnych, w niektórych miastach zmniejszyła się drastycznie liczba ludności, inne zaś wyludniały zupełnie, co świadczy o problemach drążących tę cywilizację.

Współcześni naukowcy sugerują, iż skumulowało się kilka czynników, które podcięły nogi cywilizacji majańskiej i powaliły ją w stosunkowo krótkim czasie. Być może wystąpiła nadmierna różnica między klasami, co mogło wywołać bratobójcze zamieszki i walki, bądź też nadmierny przyrost naturalny nie był skorelowany ze wzrostem produkcji żywności, w wyniku czego nad Majami zawisła groźba klęski głodu. Coraz większe znaczenie przypisuje się także nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych, co mogło doprowadzić do katastrofy ekologicznej, która miałaby ogromny wpływ na ludność żyjącą z darów natury. Wiemy też na pewno, iż pomiędzy rokiem 800 a 1050 n.e. wystąpiły długotrwałe susze. Istotną rolę przypisuje się także dewastacji sieci handlowych pomiędzy państwami-miastami, co przyczyniło się do spadku jakości życia i utraty prestiżu przez elity państwowe. Całości dopełnił najazd zewnętrznych sił, innych plemion, które – można by

rzec - doprowadziły upadek Majów do końca.

Dorobek Majów jawi się jednak dość interesująco. Pozostawili oni po sobie monumentalne zespoły przestrzenne zaprojektowane przez zmyślnych budowniczych. W ich skład wchodziły m.in. liczne świątynie usytuowane na szczytach stromych schodkowych piramid, ale i pałaców, tarasów oraz obszernych dziedzińców. Jednym z ciekawszych zabytków kultury Majów pozostały boiska do gry w pelotę, czyli rytualną grę, w której drużyny miały za zadanie przerzucić malutką piłkę przez obręcz umocowaną na określonej wysokości. Stawką w tej grze było życie – przegrani mieli być złożeni w krwawej ofierze majańskim bogom.

Cywilizacja ta zasłużyła się ponadto na polu matematyki i astronomii. Opracowali oni dwudziestkowy system zapisu matematycznego, są także autorami idei zera. Dzięki uważnym obserwacjom nieba byli w stanie określić dokładną datę zaćmienia słońca, a także wyliczyć liczbę dni potrzebną na to, aby Księżyc okrążył Ziemię. Posiadali swoje własne pismo, którego początki datuje się na III wiek p.n.e., a które rozwijane było przez kolejne stulecia i służyło do zapisu ważnych wydarzeń dziejowych, mitologicznych, kulturowych. Majowie posiadali również opracowany kalendarz, który wybiegał daleko w przyszłość, sięgając roku 2012 n.e.